

ЗМІСТ

Вступ.	4
1. Предмет, метод і завдання курсу «Історія України»	6
2. витоки українського народу	9
3. Княжа доба української історії	17
4. Литовсько-польська доба української історії (XIV — перша половина XVII ст.)	24
5. Козацько-Гетьманська держава та її зносини із зовні- шнім світом (1648 — кінець XVII ст.)	30
6. Україна в складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII — початок XX ст.)	35
7. Україна напередодні та в роки Першої світової війни	44
8. Українська революція і альтернативи державотворення в 1917—1920 рр.	48
9. Міжвоєнний період в історії українського народу (1921—1939 рр.)	55
10. Україна у другій світовій війні	63
11. Радянська Україна в 1945—1991 роках	70
12. Україна в умовах розбудови незалежної держави	78

ВСТУП

Український народ має давню багату та, на жаль, трагічну історію. В сиву давнину, за часів Київської русі, він мав свою державність, входив на рівних правах до найрозвинутіших народів Європи. В той час були встановлені міжнародні торгівельні зв'язки. Але могутня цивілізована країна зазнала нечуваного лиха — татаро-монгольської навали. Настали століття пільми.

І все ж, український народ вижив, зіп'явся на ноги і знову виборів свою державність: уклав Угоду з Росією про взаємодопомогу аби перевести подих у тривалій боротьбі за свою незалежність. Та дружні обійми виявились надто міцними, обіцянки — надто улесливими, а міжнародні угоди — фікцією. Україна швидко була перетворена на південну околицю Росії.

І в цьому безправному становищі вона знаходилася до недавнього часу.

Проголошення акту про незалежність України і підтримка його народом 1 грудня 1991 року відкрили широку дорогу до швидкого розв'язання життєво важливої проблеми: розбудувати свою державу і гідно ввійти у світове співтовариство та цивілізацію.

Сьогодні кожний, хто цікавиться історією України, потрапляє у досить скрутне становище: під тиском неймовірної кількості раніше замовчуваних фактів і праць радянська схема історії України розпалась. Для читача чи не єдиним джерелом інформації узагальненої історії ще до недавніх часів була спадщина М. Костомарова, М. Драгоманова, Д. Яворницького та інших класиків української історичної науки. Безумовно, це відіграє значну роль у пробудженні історичної свідомості українського народу, розкриває правду минулого, проте головним сьогодні є сучасне вивчення нами істинної історії народу України, її переосмислення і якоюсь мірою — всього історичного процесу.

Одним з головних завдань сьогодні є: в галузі теорії — створення (або істотне відродження) поняття історичності, яке відповідало б новим реаліям, в практичному плані — виховання втраченого почуття історичності людського буття. Суспільство слід розглядати як систему, реальним і разом з тим логічним центром якої є людина. Господарство, суспільство, релігія, мистецтво, побут — все це не що інше, як різноманітні форми поведінки людини, людських груп. Отже вчитись у історії означає навчатись у минулого, навчатись діяти в сьогодні заради майбутнього.

Посібник складено відповідно до програми курсу з історії України, охоплює його основні проблеми.

ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

1. *Предмет, метод і завдання курсу.*
2. *Джерела та історіографія з історії України.*

Історія України належить до тих загальноосвітніх дисциплін, які вивчаються у всіх навчальних закладах, є однією з базових курсів, котрі формують як світогляд, так і духовну сферу людини. **Предметом** курсу є історія й розвиток людського суспільства на всіх етнічних українських землях з найдавніших часів до сьогодення.

Студенти повинні засвоїти, що кожна наука, в тому числі й історія, має свою **методологію** — цілу суму взаємопов'язаних прийомів дослідження, відтворення досвіду минулого. **Метод** — це шлях дослідження, спосіб побудови і обґрунтування знань. Саме метод дозволяє зрозуміти, як відбувається пізнання, на яких засадах, на яких наукових принципах.

Принцип — це основне правило, якого необхідно дотримуватись при вивченні всіх явищ і подій в науці. Основними науковими принципами вивчення історичних фактів визнано наступні: історизму, об'єктивності, соціального підходу, інтерпретації, альтернативності та ін.

Принцип історизму вимагає розгляду всіх історичних фактів, явищ і подій у відповідності з конкретно-історичними обставинами, в їх взаємозв'язку і обумовленості. Тобто будь-яке історичне явище треба вивчати у динаміці його розвитку: як воно виникло, які етапи в своєму розвитку пройшло, чим у кінцевому рахунку стало. Не можна розглядати подію чи факт поза часовим виміром.

Принцип об'єктивності передбачає опору на факти в їх справжньому змісті, розгляд кожного явища в його різноманітності й суперечності, у сукупності як позитивних, так і негативних проявів. Цей принцип вимагає від дослідника відмови від його особистих уподобань та політичних переконань.

Принцип соціального підходу передбачає розгляд історико-економічних процесів із врахуванням соціальних інтересів різних прошарків населення, різних форм їх проявів у суспільстві. Цей

принцип зобов'язує співвідносити інтереси класові і вузько групові з загальнолюдськими, враховуючи суб'єктивний момент у практичній діяльності урядів, партій, окремих осіб.

Принцип альтернативності визначає ступінь вірогідності здійснення тої чи іншої події, явища, процесу на основі аналізу об'єктивних реалій і можливостей. Врахування історичної альтернативності дозволяє по-новому оцінити шлях кожної країни, побачити невикористані можливості процесу, винести урок на майбутнє.

Студентам слід пам'ятати, що тільки за умов дотримання й поєднання всіх принципів і методів пізнання можуть бути забезпечені строга науковість і достовірність у висвітленні минулого.

Джерелами історії є пам'ятки минулого, які використовуються при дослідженні історичного процесу. Можна виділити такі види джерел: **речові** (знаряддя виробництва, предмети побуту, монети, споруди тощо); **писемні** (записи на папірусі, пергаменті, бересті, папері); **етнографічні** (дані про характерні особливості культури, побуту, звичаїв); **лінгвістичні** (мова, діалекти); **усні** (пісні, думи, легенди, перекази, прислів'я, приказки). Окремо варто згадати ще один вид джерел — **графіті**. Це стародавні написи на стінах, на речах, на склі, на кераміці і т. п.

Кожна наука має свою історію формування й розвитку. Наука, що вивчає, як виникла і розвивалась історична думка, як проходив процес нагромадження історичних знань, має назву **історіографія** (із грец. — опис історії).

Студентам потрібно звернути увагу на те, що вивчення історії України почалось давно, однак перетворення історичних знань в науку відбувалося з кінця XVIII — упродовж XIX ст. Для розвитку української історичної науки в цей час найбільш зробили — Михайло Максимович, Микола Костомаров, Володимир Антонович, Михайло Грушевський. В перші десятиліття XX ст. вивчення історії України продовжили М. Грушевський, Д. Багалій, М. Слабченко, Д. Яворницький, Д. Дорошенко, І. Крип'якевич та інші.

В радянський період, починаючи з кінця 20-х років, склалися несприятливі умови для розвитку історичної науки в цілому і для історії України зокрема. Характерним для цього часу став розгляд історичного розвитку України як складової частини загальноросійського історичного процесу. Унаслідок цього цілі періоди в історії України залишалися поза увагою дослідників, порушувався принцип об'єктивності, вчені не мали можливості вийти за межі існуючих ідеологічних догм. Проте, вважати цей період в українській історіографії як цілком негативний було б несправе-

дливо. Не маючи можливості змінити домінуючі методологічні підходи, дослідники зосередили свою увагу на накопиченні фактичного матеріалу, пошуку й залученню у науковий обіг нових документів; значними були досягнення в археології.

На сучасному етапі історики намагаються подолати попередні хиби, переосмислити минуле, глибоко усвідомивши історичну правду з усіма її суперечностями і на основі цього відтворити об'єктивну картину історичних подій в Україні, співвіднести її із сучасністю.

Курс «Історії України» дає можливість студентам отримати у систематизованому вигляді знання про сутність історичної науки, її основну проблематику, історію та сучасний стан розвитку. Вивчення курсу дозволяє майбутнім фахівцям спиратися на історичні знання як загально методичну базу, озброює вмінням застосовувати це знання в науковій та практичній діяльності майбутніх фахівців сфери послуг.

Викладання курсу «Історії України» враховує проблематику інших навчальних дисциплін, таких як «Політологія», «Історія держави і права», «Релігієзнавство», «Філософія» в яких розкривається місце історії в системі суспільних наук, висвітлюються процеси державотворення, питання етнічного розвитку.

Для успішного засвоєння навчального матеріалу під час вивчення дисципліни передбачено проведення семінарських занять, виконання самостійних робіт та індивідуальних завдань.

Засвоївши курс «Історії України» студент повинен:

Знати:

- основний зміст і поняття всіх розділів програми;
- мати чітке уявлення про історико-філософську думку, класичну та сучасну світову та вітчизняну історію;
- основні історичні принципи;
- особливості історичного розвитку регіонів України;
- світоглядно-гуманістичний зміст історичної культури;
- людинотворчу природу історії.

Уміти:

- використовувати історичний спосіб мислення;
- творчо застосовувати історичну методологію при аналізі актуальних проблем сьогодення у розв'язанні завдань професійної, в тому числі фахової підготовки спеціалістів сфери управління;
- давати характеристику історичному потенціалу України та її сусідів;
- використовувати набуті теоретичні та практичні навички для подальшої роботи в галузі управління.

